

Asia: VN/463/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2022 alusta ja 30 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2023 alusta. (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

2. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojeluviranomaisen kansainvälisestä toimivallasta (17 §), lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuusta kansainvälisissä tilanteissa (17 a §) sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnista ulkomailla (17 b §). Selkiyttääkö sääntely rajat ylittäviä tilanteita?

-

3. Esityksessä ehdotetaan säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista (26 §). Onko ehdotettu sääntely selkeä?

-

4. Esityksessä ehdotetaan säädettävän tehostetusta avohuollon tukitoimesta (37 b §). Mikä on näkemyksenne sääntelyn selkeydestä suhteessa muihin lastensuojelun avohuollon palveluihin?

-

5. Onko esityksessä ehdotettu 49 a §:n 2 momentin c-kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroitua palvelu ja sitä koskeva päätöksenteko (49 b §) sääntelyltään selkeä ja toteutettavissa käytännössä?

-

6. Esityksessä ehdotetaan erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille (60 d §). Muutokseen esitetään pitkää siirtymäaika vuoteen 2026 asti. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Työryhmän tavoitteena on ollut miettiä lastensuojelun sijaishuollon sisältöä ja rakenteita vastaamaan paremmin vaativien lasten tarpeisiin. Tavoitteena oli luoda kokonaisuus, jolla vahvistetaan toiminnallisesti integroitua sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä vaativan lastensuojelun parantamiseksi. Erityisen huolenpidon tavoitteena on turvata lapsen tarpeisiin vastaava erityisosaamiseen perustuva integroitu mielenterveys- ja päihdetyö. Mikäli erityisen huolenpidon jaksoa järjestetään vain valtion, kunnan sekä maakunnan tuottama, jää yksityinen sektori kahta koulukotia lukuun ottamatta pois. Tämä johtaisi väistämättä siihen, että erityisen huolenpidon paikkoja olisi tarjolla aikaisempaa vähemmän. Nyt yksityisiä erityisen huolenpidon palvelun tuottajia on muutamia yksiköitä, mutta niitä voitaisiin yksityisen sektorin tuottamana luoda nopeasti lisää ilmeisen kasvavaan tarpeeseen. Yksityisen sektorin etuna olisi myös yrittäjyyteen perustuva tahtotila tuottaa laatua sekä osaamista vaativaan erityisen huolenpidon palvelutuotantoon. Tällä hetkellä yksityinen palveluntuottaja pystyy tuottamaan laadukasta palvelua lapsen edusta tinkimättä. Miksi se ei sitä voisi tehdä myös jatkossa? Yksityisen sektorin vahvuuteen kuuluu myös mukautuvaisuus ja joustavuus vallitsevien olosuhteiden keskellä.

Yksityinen sektori pystyy tällä hetkellä vastaamaan erinomaisesti ja laadukkaasti erityisen vaativassa tilanteessa olevan lapsen hyvinvointiin, jossa lapselle erityisen huolenpidon jaksolla tarjoutuu viikoittaiset nuorisopsykiatrian erikoislääkärin sekä psykologin palvelut unohtamatta erityispedagogista tai sosiaalityön asiantuntemusta ja soveltuvan koulutuksen omaavaa kasvatushenkilökuntaa, johon kuuluu mm. psykiatrisia sairaanhoitajia ja sosionomeja. Miksi hyvin toimiva ja tarpeisiin vastaava yksityinen sektori täytyy unohtaa? Yksityisen sektorin eho-yksiköihin asettuneet rautaiset ammattilaiset ovat oman alansa erityisasiantuntijoita. On hyvin kyseenalaista ajatella, että valtiolta yksityiselle sektorille tulleet työntekijät palaisivat takaisin valtiolle erityisen huolenpidon yksiköihin nykyisen työpaikan hävittyä. Erityisen huolenpidon profiiliin erikoistuneiden ammattilaisten äärimmäisen arvokas erikoisosaaminen voisi kadota.

Julkisen vallan käyttö on nostettu useassa kohdassa esityksessä esille, jota on perusteltua tarkastella. Julkinen valta on nostettu esille siitä näkökulmasta, että erityinen huolenpito pitää sisällään voimakkaita elementtejä, joissa julkinen valta on ainakin välillisesti mukana. Erityinen huolenpito on kuitenkin toimenpiteenä sellainen, että sen voi toimeenpanna vain julkista valtaa perustuslain 124§ mukaisesti toteuttava viranomainen. Yksikön sisällä tapahtuvat mahdolliset muut rajoitukset ovat luonteeltaan samankaltaisia kuin muuallakin lastensuojeluyksiköissä toteutettavat, joten ei ole perusteltua nostaa erityisen huolenpidon toimintaa erillisenä asiana esille puhuttaessa julkisesta vallasta. Mikäli julkisen vallan käyttö nostetaan erillisenä osana esille, tulisi sitä tarkastella myös muiden lastensuojeluyksiköiden näkökulmasta, koska muuallakin on mm. eristämistä, liikkumisvapauden rajoittamista ja yhteydenpidon rajoittamista toki lvr ajallisesti lyhempinä jaksoina. Julkista valtaa käyttävän viranomaistahon on kuitenkin varmistettava toimenpiteen korrekti hoitaminen. Valvonnan merkitystä ei voida liikaa korostaa, jotta asiallinen erityisen huolenpidon tarkoituksen toteuttaminen voidaan varmistaa. Valvontaa tulee tehostaa jatkossa, mutta ehdottomasti tarvitaan yksityistäkin sektoria tuottamaan laadukasta erityisen huolenpidon palvelua.

Automaattinen otaksunta vain koulukodin (joidenkin kuntien) absoluuttisesta kyvystä huolehtia yhteiskunnan haastavimmassa asemassa olevista lapsista on vanhahtava ja ei missään nimessä ole tae siitä, että lapsi saisi hänen etunsa mukaista erityistä huolenpitoa. Myös ajatus jättää yksityiset erityisen huolenpidon yksiköt mahdollisten palveluntuottajien ulkopuolelle on voimakkaassa

ristiriidassa ajatukseen julkisen vallan käytöstä. Yksityiset koulukodit saisivat edelleen tuottaa erityisen huolenpidon palvelua, mutta heillä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta käyttää perustuslain 124§ mukaista merkittävää julkista valtaa.

Ottamatta kantaa syihin, on viimeaikaisena trendinä ollut havaittavissa osaamisen karkaaminen valtion koulukodeilta yksityisen sektorin puolelle. On erityisen tärkeää pystyä kohdentamaan erityisen huolenpidon palvelut niihin tahoihin, jotka pystyvät osaamisen itselleen hankkimaan. Tuottavan tahon ei luulisi olevan asiassa tärkeintä, vaan se, että lapsi saa itselleen hänen tarpeisiinsa vastaavan asianmukaisen hänen etunsa mukaisen hoivan ja huolenpidon. Lastensuojelussa kun lapsen etu on se kaikista tärkein asia.

Lisäksi:

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että erityinen huolenpito ja sen vaatima liikkumisvapauden rajoittamien eivät ole niin merkittävää julkisen vallan käyttöä, etteikö sen toteutus sopisi myös yksityisen lastensuojeluyrityksen toimintaan. (Riekkinen, P. 2013, Turun yliopisto)

Yksityiselle siirretyn julkisen hallintotehtävän edelleen siirtämiseen (subdelegointiin) on perustuslakivaliokunnan käytännössä suhtauduttu lähtökohtaisesti kielteisesti. Ehdotonta kieltoa tällaiselle siirtämiselle ei kuitenkaan ole ollut osoitettavissa tilanteissa, joissa on kyse teknisluonteisesta tehtävästä ja joissa alihankkijaan kohdistuvat samat laatuvaatimukset ja vastaava valvonta kuin alkuperäiseen palveluntuottajaan (PeVL 6/2013 vp, s. 4).

Lisäksi yksityistä palveluntuottajaa koskevat lain nojalla samat laatu- ja muut vaatimukset kuin valtion tai kunnan palveluntuottajaa. Myös valvonta kohdistuu vastaavalla tavalla yksityiseen palveluntuottajaan. Erityisen huolenpidon järjestämistä yksityisen palveluntuottaja toteuttamana voidaan tällaisessa tapauksessa pitää myös tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen näkökulmasta perusteltuna. Ehdotettu subdelegointisääntely ei muodostu perustuslain 124 §:n kannalta ongelmalliseksi. Vastaavan kaltaiseen perusteluun on päätynyt PeVL 6/2013 vp - HE 188/2012 vp.

Lastensuojelun alalla on tarkoituksenmukaista ja perusteltua, että lapsen sijaishuolto voidaan järjestää kodinomaisissa tai lasten tavanomaista kasvuympäristöä muuten muistuttavissa olosuhteissa ja siten myös esimerkiksi perhehoitona tai laitoshoitona muun kuin viranomaisen ylläpitämässä laitoksessa. Perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten turvaamisesta voidaan tällaisessa toiminnassa huolehtia sääntelyn yleisen tarkkuuden ja asianmukaisuuden sekä asianomaisten henkilöiden sopivuuden ja pätevyyden avulla (PeVL 24/2001 vp, s. 4/II, PeVL 28/2001 vp, s. 5/II). Lisäksi tällaisia tehtäviä hoitavien henkilöiden julkisen valvonnan on oltava asianmukaista (HE 1/1998 vp, s. 179/II).

Näihin edellä mainittuihin argumentteihin ja lainauksiin pohjaten voidaan kyseenalaistaa yksityisen sektorin poisjättämistä lakiesityksestä, koska myös kokemuksen perusteella yksityisen sektorin tuottama erityisen huolenpidon yksikkö pystyy vastaamaan haastavammankin lapsen kohdalla lapsen edun mukaisesti kokonaisvaltaiseen moniammatilliseen laadukkaaseen huolenpitoon. Yksityisen sektorin ehdoton hyöty on oikean asiantuntemuksen omaavan henkilökunnan saanti, monipuolisuus, mukautuvaisuus, halu kehittyä ja menestyä tuottaen laatua.

Edellä mainittuihin argumentteihin ja lainauksiin viitaten esityksessä on paljon ristiriitaisuutta, perustelut ovat puutteellisia ja vaikutuksia ei ole mietitty loppuun asti.

Lastensuojelussa tärkeintä on tosiaan lapsen etu. Miten se täyttyy, jos asiat ovat ristiriidassa ja niitä ei ole selvitetty loppuun asti?

Näkemyksemme mukaan esitys ei ole oikeassa linjassa sen ajatuksen kanssa, että lastensuojelun nykytilaa pyritään parantamaan. Siihen tarvitaan kaikki toimivat ja osaavat yksiköt sekä ammattilaiset.

7. Esityksessä ehdotetaan vähimmäishenkilöstömitoituksia vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon palveluihin (59 a §). Mitoitukset porrastetaan vuosille 2022–2026, täysimääräisinä mitoitus tulisivat voimaan vuonna 2026. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

8. Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §). Onko sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

9. Esityksessä ehdotetaan muutettavan luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskevaa nykyistä säännöstä (69 a §) siten, että siinä säädetty kiinniottaminen mahdollistaa poliisille toimivallan lapsen kiinniottamiseksi virka-apuna. Poliisin virka-avun antamisesta säädetään tarkemmin uudessa 69 b §:ssä. Onko ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

-

10. Esitys sisältää muutoksia työryhmän ehdotuksiin päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson aikana tehtävistä rajoitustoimenpiteistä ja yhteydenpidon erityisestä rajoittamisesta (71 § ja 72 §). Millaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla näette olevan lapsen päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseen?

-

11. Vapaamuotoiset huomiot edellä mainittuihin säännöksiin:

Yksityisellä sektorilla toimivilla erityisen huolenpidon yksiköillä on toimilupa ko. palvelun tuottamiseen. Toimiluvan saanti on vaatinut todella ison työn, rekrytoinnit, velanottamista, yrittäjiltä itsensä likoon laittamisen yms. Mikäli erityinen huolenpito siirtyy vain valtion järjestämäksi niin miten käy näille yrityksille, yrittäjille, työntekijöille, työpaikoille ja osaamiselle? Ostaako

valtio/kunnat ko. yritykset? Mikäli suunta kaikesta ristiriitaisuudesta huolimatta olisi tämä, esitetty siirtymäaika ei ole riittävän pitkä.

Mustonen Tommi

Ehot Oy - Ehot Oy, Pitkäjärvi - Yksityinen erityisen huolenpidon yksikkö